

I. DISPOSICIONS GENERALS

MINISTERI D'ECONOMIA I EMPRESA

4906 *Reial decret 164/2019, de 22 de març, pel qual s'estableix un règim gratuït de comptes de pagament bàsics en benefici de persones en situació de vulnerabilitat o amb risc d'exclusió financera.*

La Directiva 2014/92/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 23 de juliol de 2014, sobre la comparabilitat de les comissions connexes amb els comptes de pagament, el trasllat de comptes de pagament i l'accés a comptes de pagament bàsics, estableix el dret d'accés general de qualsevol persona a un compte de pagament bàsic i estableix que els estats membres puguin requerir a les entitats de crèdit que apliquin condicions més avantatjoses per als consumidors vulnerables, com a mesures de promoció de la inclusió social dins del mercat de productes financers de la Unió Europea. La Directiva esmentada delimita el conjunt de serveis inclosos en el compte de pagament bàsic, i queda a criteri dels estats membres la determinació concreta de les comissions associades a aquest.

La transposició d'aquesta Directiva dins de l'ordenament jurídic espanyol es va iniciar mitjançant el Reial decret llei 19/2017, de 24 de novembre, de comptes de pagament bàsics, trasllat de comptes de pagament i comparabilitat de comissions. En el Reial decret llei esmentat el sistema s'articula en dos nivells de comissions: un primer nivell general en què els clients han d'abonar una comissió mensual màxima que remuneri l'entitat pels costos que ha de suportar i un segon nivell amb condicions més avantatjoses per a aquell col·lectiu en situació de vulnerabilitat o amb exclusió financera, que s'articula per mitjà d'aquest Reial decret, en què s'opta per la gratuïtat.

Pel que fa al primer nivell general de comissions màximes per als comptes de pagament bàsics, l'Ordre ECE/228/2019, de 28 de febrer, el fixa en 3 euros mensuals, la qual cosa inclou les operacions més habituals: obertura, utilització i tancament de compte, dipòsit de fons en efectiu en euros, retirades de diners en efectiu en euros a les oficines o els caixers automàtics de l'entitat situats a Espanya o en altres estats membres de la Unió Europea, operacions de pagament mitjançant una targeta de dèbit o prepagament, inclosos pagaments en línia a la Unió Europea i fins a 120 operacions de pagament anuals en euros dins de la Unió Europea consistents en càrrecs domiciliats o transferències. A més, l'Ordre estableix que les comissions per les operacions que excedeixin les 120 abans esmentades no poden ser superiors en còmput anual a les comissions o despeses mitjanes que apliqui l'entitat per a cada tipus d'operació. Finalment, l'Ordre esmentada clarifica que l'entitat pot repercutir al client les comissions en què hagi incorregut per la retirada d'efectiu en caixers d'una altra entitat, de conformitat amb la disposició addicional segona del Reial decret llei 19/2018, de 23 de novembre, de serveis de pagament i altres mesures urgents en matèria financera.

Des que va entrar en vigor el Reial decret llei 19/2017, de 24 de novembre, les entitats financeres han d'oferir comptes de pagament bàsics. Tanmateix, no s'ha definit un règim específic d'accés a aquest tipus de comptes per als consumidors més vulnerables que, per aquesta raó, queden exclosos de l'accés a uns serveis financers que es consideren essencials per poder participar en l'activitat econòmica. L'article 9.4 del Reial decret llei esmentat estableix que reglamentàriament es poden establir diferents règims de condicions més avantatjoses en matèria de comissions en funció de l'especial situació de vulnerabilitat o risc d'exclusió financera dels clients potencials. Aquest Reial decret dona compliment al precepte esmentat i estableix els requisits perquè el col·lectiu de població més vulnerable pugui accedir a aquests comptes de manera gratuïta per la recepció dels serveis que assenyalava específicament l'article 4.2 de l'Ordre ECE/228/2019, de 28 de febrer, i als quals ens referim en el paràgraf anterior. Per a altres serveis, són aplicables les limitacions que l'Ordre esmentada estableix.

A l'hora de determinar el col·lectiu de persones que es beneficien de la gratuïtat, caldria destacar que les condicions prèvies són, d'una banda, el compliment de les condicions que estableix l'article 3 del Reial decret llei 19/2017, de 24 de novembre, i, de l'altra, que no es doni cap de les causes de denegació de l'article 4 d'aquesta norma, una de les quals és ser titular d'un compte de pagament que li permeti realitzar els serveis que preveu l'article 8.1 del Reial decret llei i desplegat a l'article 4.2 de l'Ordre ECE/228/2019, de 28 de febrer.

Una vegada complerts aquests requisits, per a la determinació concreta del col·lectiu beneficiari de la gratuïtat dins del col·lectiu dels beneficiaris dels comptes de pagament bàsics, s'ha optat per utilitzar dos indicadors de riquesa. En primer lloc, s'utilitza l'indicador públic de rendes d'efectes múltiples (IPREM) referit a la unitat familiar, de manera que un nivell de renda inferior al llindar determina la gratuïtat del compte de pagament bàsic per als membres de la unitat familiar majors d'edat o menors d'edat emancipats legalment. L'elecció de la unitat familiar com a referència per computar la renda és fonamental per assegurar que la gratuïtat s'aplica de manera coherent amb el principi de capacitat de pagament, sense perjudici que la sol·licitud de gratuïtat del compte de pagament bàsic sigui un dret que s'ha d'exercitar individualment.

En segon lloc, es té en compte també el patrimoni diferent de l'habitatge habitual o els drets reals sobre aquest, de manera que no es considera que concorre una situació de vulnerabilitat especial quan algun dels membres de la unitat familiar és titular de societats mercantils, béns immobles o drets reals sobre aquests.

Tant l'escala de rendes a considerar com el concepte d'unitat familiar i l'ús del patrimoni excepte l'habitatge habitual per determinar el col·lectiu en situació de vulnerabilitat o en risc d'exclusió financera es basen en la Llei 1/1996, de 10 de gener, d'assistència jurídica gratuïta.

Una altra de les qüestions que aborda aquest Reial decret és la manera d'acreditar el nivell de renda i la composició de la unitat familiar, aspectes aquests en què resulta clau simplificar-ne l'aplicació real, i es fa descansar en l'entitat la comprovació de la informació necessària per completar la informació, quan l'accés telemàtic sigui factible tècnicament.

Aquest Reial decret consta de set articles, tres disposicions addicionals, una disposició transitòria, una disposició derogatòria i dues disposicions finals. En l'articulat s'aborden el seu objecte, el seu àmbit d'aplicació, el concepte de gratuïtat del compte de pagament bàsic, la delimitació de la situació especial de vulnerabilitat o risc d'exclusió financera, la seva acreditació, la informació al client de l'accés a la gratuïtat, la durada de les condicions de gratuïtat, i les obligacions de conservació de la documentació per acreditar alguns d'aquests aspectes.

Al seu torn, pel que fa a les disposicions addicionals, la primera atorga a aquest Reial decret el caràcter de norma d'ordenació i disciplina. La segona estableix la subjecció de les normes d'aquest Reial decret al sistema de resolució extrajudicial de conflictes en l'àmbit financer. La tercera neix de la necessitat de valorar l'efectivitat del règim de comptes de pagament bàsics i la seva gratuïtat per garantir la inclusió financera dels col·lectius més vulnerables i fer, si és necessari, els ajustos oportuns. Per fer-ho, es fa un manament al Ministeri d'Economia i Competitivitat perquè elabori un informe que avaluï l'accés als comptes de pagament bàsics i la definició de situació de vulnerabilitat especial o risc d'exclusió financera, a fi, si s'escau, d'elaborar propostes normatives de millora del marc normatiu aplicable.

La disposició transitòria, per la seva part, estableix les fonts de verificació de la titularitat real de societats fins a la creació del Registre únic de titularitats reals per part del Ministeri de Justícia.

La Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques, exigeix que les normes responguin als principis de necessitat, eficàcia, proporcionalitat, seguretat jurídica, transparència, i eficiència. Quant al principi de necessitat, aquest Reial decret constitueix l'instrument requerit per determinar què s'ha d'entendre per situació de vulnerabilitat o risc d'exclusió financera i beneficiar-se de la gratuïtat del compte de pagament bàsic.

L'eficiència de la regulació introduïda queda assegurada en la mesura que aquest Reial decret no imposa cap càrrega administrativa addicional en la definició del col·lectiu de persones vulnerables més enllà del que és raonable en donar compliment al precepte que es desplega. En aquest sentit, cal destacar la possibilitat que es dona a l'entitat d'obtenir per mitjans telemàtics la informació necessària per acceptar o denegar una sol·licitud de gratuïtat d'un compte de pagament bàsic.

Respecte del principi de proporcionalitat, s'ha d'assenyalar que aquesta norma manté un equilibri entre l'establiment de la gratuïtat i l'abast d'aquesta, de caràcter limitat al col·lectiu format per les persones per a les quals realment el benefici esmentat és essencial. Prescindir de manera completa de l'instrument de la gratuïtat hauria estat lesiu i ineficient en la consecució de l'objectiu d'inclusió financera; de la mateixa manera, estendre la gratuïtat més enllà del col·lectiu que realment ho necessita, del col·lectiu vulnerable, hauria constituït una ingerència innecessària i desproporcionada en termes d'impacte respecte de l'assoliment de l'objectiu perseguit.

Així mateix, la norma assegura el principi de seguretat jurídica atès que dissenya un marc d'aplicació amb regles clares en la determinació precisa dels casos de vulnerabilitat o risc d'exclusió financera, dins del marc que preveu el Reial decret llei 19/2017, de 24 de novembre, com a norma habilitadora.

En la tramitació d'aquest Reial decret s'ha donat audiència a les comunitats autònomes i a la Federació Espanyola de Municipis i Províncies. Així mateix ha rebut l'informe de l'Agència Espanyola de Protecció de Dades i del Consell de Consumidors i Usuaris.

En virtut d'això, a proposta de la ministra d'Economia i Empresa, d'acord amb el Consell d'Estat, i amb la deliberació prèvia del Consell de Ministres a la reunió del dia 22 de març de 2019,

DISPOSO:

Article 1. *Objecte i àmbit d'aplicació.*

Aquest Reial decret té per objecte establir un règim de condicions dels comptes de pagament bàsics que estableix el Reial decret llei 19/2017, de 24 de novembre, més avantatjós en matèria de comissions en funció de l'especial situació de vulnerabilitat o risc d'exclusió financera dels titulars dels comptes esmentats, consistent en la gratuïtat dels serveis que assenyalava l'article 4.2 de l'Ordre ECE/228/2019, de 28 de febrer, sobre comptes de pagament bàsics, procediment de trasllat de comptes de pagament i requisits dels llocs web de comparació.

Article 2. *Gratuïtat del compte de pagament bàsic.*

1. L'entitat de crèdit no pot exigir la comissió que estableix l'article 4.2 de l'Ordre ECE/228/2019, de 28 de febrer, per la prestació dels serveis que assenyalava l'apartat esmentat i amb els límits que preveu l'article 4 esmentat, quan tots els titulars i autoritzats d'un compte de pagament bàsic estiguin en la situació especial de vulnerabilitat o risc d'exclusió financera que assenyalava l'article 3 i així s'hagi reconegut de conformitat amb el que aquest Reial decret preveu.

2. El client pot sol·licitar a l'entitat de crèdit el reconeixement del dret a què es refereix l'apartat anterior una vegada estigui incurs en la situació de vulnerabilitat o risc d'exclusió financera. Els efectes del reconeixement esmentat es produeixen a partir de la data de sol·licitud del client a l'entitat de crèdit.

Article 3. *Situació de vulnerabilitat especial o risc d'exclusió financera.*

1. S'entén que un client està en situació de vulnerabilitat especial o en risc d'exclusió financera quan:

a) Els ingressos econòmics bruts, computats anualment i per unitat familiar, no superin els llindars següents:

1r Dues vegades l'indicador públic de renda d'efectes múltiples de dotze pagues, vigent en el moment de fer la sol·licitud quan es tracti de persones no integrades en cap unitat familiar.

2n Dues vegades i mitja l'indicador esmentat quan es tracti de persones integrades en alguna de les modalitats d'unitat familiar amb menys de quatre membres.

3r El triple de l'indicador esmentat quan es tracti d'unitats familiars integrades per quatre o més membres o que tinguin reconeguda la seva condició de família nombrosa d'acord amb la normativa vigent.

4t El triple de l'indicador esmentat quan es tracti d'unitats familiars que tinguin al seu si una persona amb grau de discapacitat igual o superior al 33 per cent reconegut oficialment per resolució expedida per l'Institut de Gent Gran i Serveis Socials o per l'òrgan competent de les comunitats autònomes.

b) No concorri titularitat, directa o indirecta, o cap dret real sobre béns immobles, exclos l'habitatge habitual, ni titularitat real de societats mercantils, per part de cap dels membres que integrin la unitat familiar.

2. Per a la determinació del concepte d'unitat familiar en les seves diverses modalitats cal atènyer-se al que estableix l'article 82 de la Llei 35/2006, de 28 de novembre, de l'impost sobre la renda de les persones físiques i de modificació parcial de les lleis dels impostos sobre societats, sobre la renda de no residents i sobre el patrimoni, si bé, als efectes del que disposa aquest Reial decret, tenen la mateixa consideració que els cònjuges no separats legalment les parelles de fet constituïdes de conformitat amb els requisits que els siguin exigibles.

Article 4. *Acreditació de la vulnerabilitat o el risc d'exclusió financera.*

1. La concurrència de les circumstàncies que explicita l'article 3 en tots els titulars i autoritzats en el compte s'ha d'acreditar mitjançant l'aportació pel client a l'entitat de crèdit corresponent de la informació següent de totes les persones que conformen la unitat familiar a què es refereix l'article 3.2:

a) Nombre de persones que componen la unitat familiar, i, per acreditar-ho, s'ha d'aportar el llibre de família o document acreditatiu de la inscripció com a parella de fet.

b) Percepció dels ingressos pels membres de la unitat familiar, i, per acreditar-ho, cadascun dels seus membres ha d'aportar algun dels documents següents:

1r Certificat de rendes i, si s'escau, certificat relatiu a la presentació de l'impost de patrimoni, expedit per l'Agència Estatal d'Administració Tributària o l'òrgan competent de la comunitat autònoma, en relació amb l'últim exercici tributari.

2n Últimes tres nòmines percebudes.

3r Certificat expedit per l'entitat gestora de les prestacions o subsidis per desocupació, en què figuri la quantia mensual percebuda pels conceptes esmentats.

4t Certificat acreditatiu dels salaris socials, rendes mínimes d'inserció o ajudes anàlogues d'assistència social concedides per les comunitats autònomes i les entitats locals.

5è En cas de treballador per compte propi, el certificat expedit per l'òrgan gestor en què figuri la quantia mensual percebuda si està percebent la prestació per cessament d'activitat.

2. Quan no es disposi de la documentació a què fa referència l'apartat 1, el client ha d'aportar un informe en què s'indiqui la composició de la unitat familiar o en què es motivi la idoneïtat per a l'accés a la gratuïtat d'un compte de pagament bàsic, segons el cas. Aquest informe ha de ser emès pels serveis socials de l'ajuntament en què el client estigui empadronat.

3. L'entitat de crèdit pot sol·licitar al client l'autorització per obtenir per mitjans telemàtics:

a) La informació que assenyala l'apartat anterior de l'administració competent, sempre que aquest servei d'obtenció telemàtica d'informació estigui disponible per part d'aquesta administració.

b) L'absència de la titularitat, directa o indirecta, de drets reals sobre béns immobles, exclosos l'habitatge habitual i de la titularitat real de societats mercantils mitjançant:

1r Nota simple negativa de localització en què consti que no és titular de drets reals obtinguda a través del fitxer localitzador de titularitats inscrites (Floti).

2n Certificació negativa de la titularitat real de societats mercantils obtinguda a través del Registre únic de titularitats reals del Ministeri de Justícia.

El cost de l'obtenció de la informació a què es refereix aquest apartat no pot ser repercutit de cap manera al client per l'entitat de crèdit.

4. El reconeixement o la denegació de la condició de gratuïtat s'ha de comunicar al client, per escrit i de manera gratuïta, en el termini màxim de trenta dies des de la data de l'aportació completa pel client de la informació que assenyala l'apartat 1. S'entén que l'entitat de crèdit reconeix la gratuïtat una vegada transcorregut aquest termini sense haver remès cap comunicació al client.

L'escrit ha d'incloure la informació del dret del client a presentar una reclamació contra la denegació, de conformitat amb el que preveu la disposició addicional segona.

Article 5. *Informació al client de les condicions de reconeixement de la gratuïtat.*

L'entitat de crèdit ha d'incloure informació relativa a les condicions per obtenir el reconeixement de la gratuïtat del compte de pagament bàsic per part de les persones que estiguin en situació de vulnerabilitat o risc d'exclusió financera de conformitat amb el que recullen els articles 3 i 4, dins de la informació que preveuen l'article 10 del Reial decret llei 19/2017, de 24 de novembre, i l'article 8 de l'Ordre ECE/228/2019, de 28 de febrer, sobre comptes de pagament bàsics, procediment de trasllat de comptes de pagament i requisits dels llocs web de comparació, i ha d'informar els clients sobre les condicions esmentades en el moment de la contractació del compte de pagament bàsic.

Article 6. *Durada de la condició de gratuïtat.*

1. La gratuïtat del compte de pagament bàsic es manté durant el període de dos anys a comptar de la data dels efectes del seu reconeixement, llevat que l'entitat pugui acreditar que el client ha deixat d'estar dins de col·lectiu de vulnerabilitat o amb risc d'exclusió financera.

Amb dos mesos d'antelació a la conclusió d'aquest període, l'entitat de crèdit pot obtenir telemàticament, de conformitat amb l'article 4.3 o, quan no sigui possible, sol·licitar del client que actualitzi la informació que assenyala l'article 4, que l'ha d'aportar a l'entitat en el termini d'un mes des de la recepció de la sol·licitud.

2. Acreditat el manteniment de la situació de vulnerabilitat especial o risc d'exclusió financera que preveu l'article 3 en el termini que assenyala l'apartat anterior, la gratuïtat es prorroga per períodes successius de dos anys.

3. Transcorregut el termini que assenyala l'apartat 1 sense que s'hagi pogut obtenir la informació que assenyala l'article 4 o si es constata la falta de concurrència d'alguna de les circumstàncies que assenyala l'article 3, el client perd el dret a la gratuïtat del compte de pagament bàsic.

4. L'entitat de crèdit ha d'informar el client, amb almenys quinze dies d'antelació a la finalització del termini de dos anys a què es refereix l'apartat 1, de la prorroga de la gratuïtat del compte de pagament bàsic o de la pèrdua d'aquest dret de conformitat amb el que preveu l'apartat 3.

Article 7. *Conservació documental.*

1. Per tal de verificar el seu compliment, les entitats de crèdit han de conservar, de conformitat amb el que estableix l'article 30 del Codi de comerç, durant un termini mínim de 6 anys, la documentació que assenyalen els articles 4, 5 i 6, independentment de si la condició de gratuïtat del compte s'ha reconegut o no.

2. El còmput del termini que assenyalava l'apartat anterior s'inicia des que la condició de gratuïtat sigui denegada o des del moment de la finalització de la condició gratuïta del compte en cas que sigui acceptada.

Disposició addicional primera. *Normes d'ordenació i disciplina.*

Les disposicions que conté aquest Reial decret tenen la consideració de normes d'ordenació i disciplina.

Disposició addicional segona. *Subjecció al sistema de resolució de litigis en l'àmbit financer.*

1. Les queixes i reclamacions que presentin els clients que estiguin relacionades amb els seus interessos i drets reconeguts legalment, i que derivin de presumptes incompliments per les entitats de crèdit de les disposicions d'aquest Reial decret, han de ser resoltes de conformitat amb el que preveu la disposició addicional primera de la Llei 7/2017, de 2 de novembre, per la qual s'incorpora a l'ordenament jurídic espanyol la Directiva 2013/11/UE, del Parlament Europeu i del Consell, de 21 de maig de 2013, relativa a la resolució alternativa de litigis en matèria de consum.

2. La resta d'entitats acreditades de conformitat amb el que disposa la Llei 7/2017, de 2 de novembre, que donin cobertura a reclamacions de consum de tots els sectors econòmics, poden conèixer igualment d'aquest tipus de litigis, sempre que les dues parts s'hagin sotmès voluntàriament a la seva competència.

Disposició addicional tercera. *Informe d'avaluació.*

En el termini de 12 mesos a partir de l'entrada en vigor d'aquest Reial decret, el Ministeri d'Economia i Empresa ha de realitzar un informe en què s'avaluï l'accés als comptes de pagament bàsics i la definició de situació de vulnerabilitat especial o risc d'exclusió financera, a fi, si s'escau, d'elaborar propostes de millora del marc normatiu aplicable.

Disposició transitòria única. *Règim transitori per a l'obtenció de certificació negativa de la titularitat de societats mercantils.*

Mentre no s'hagi creat el Registre únic de titularitats reals del Ministeri de Justícia, l'autorització per obtenir la informació a què es refereix l'article 4.3 b) 2n es pot referir al Registre de titularitats reals del Col·legi oficial de Registradors de la Propietat, Mercantils i de Béns Mobles d'Espanya o a la base de dades de titularitats reals del Consell General del Notariat.

Disposició derogatòria única. *Derogació normativa.*

Queden derogades totes les disposicions del mateix rang o inferior que s'oposin al que disposa aquest Reial decret.

Disposició final primera. *Títol competencial.*

Aquest Reial decret es dicta a l'empara del que estableix l'article 149.1.6a, 11a i 13a de la Constitució espanyola, que atribueix a l'Estat la competència exclusiva sobre legislació mercantil, bases de l'ordenació de crèdit, banca i assegurances, i bases i coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica, respectivament.

Disposició final segona. *Entrada en vigor.*

Aquest Reial decret entra en vigor al cap de vint dies de la publicació en el «Butlletí Oficial de l'Estat».

Madrid, 22 de març de 2019.

FELIPE R.

La ministra d'Economia i Empresa,
NADIA CALVIÑO SANTAMARÍA